C/2025/773

11.2.2025

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto

EU:n alueellisen toimintasuunnitelman 2030 tarkistaminen – Tehdään toiminnasta yhdennetympää ja tiivistetään yhteyksiä kansalaisiin sekä koheesiopolitiikkaan

(oma-aloitteinen lausunto)

(C/2025/773)

Esittelijä: **Stefano PALMIERI**

Neuvonantaja	Marco CELI (esittelijän neuvonantaja)
Komitean täysistunnon päätös	18.1.2024
Oikeusperusta	työjärjestyksen 52 artiklan 2 kohta
Vastaava jaosto	”talous- ja rahaliitto, taloudellinen ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus”
Hyväksyminen jaostossa	6.11.2024
Hyväksyminen täysistunnossa	5.12.2024
Täysistunnon numero	592
Äänestystulos (puolesta / vastaan / pidättyi äänestämästä)	176/0/2

1. Päätelmät ja suositukset

1.1 ETSK korostaa alueellisen toimintasuunnitelman 2030 (”toimintasuunnitelma”) strategista roolia alueellisen yhteenkuuluvuuden edistämisessä ja unionin eri alueiden taloudellisten, sosiaalisten ja ympäristöön liittyvien haasteiden ratkaisemisessa. EU:n käyttöön osoittamat resurssit eivät kuitenkaan ole missään tapauksessa riittävät sisämarkkinoiden keskittymisen torjumiseksi.

1.2 ETSK katsoo, että toimintasuunnitelmalla tulee yhtäältä edistää sisämarkkinoiden viidettä vapautta eli – Enrico Lettan raportin mukaisesti – vapautta jäädä asumaan itse valitsemaansa paikkaan. Tarjoamalla yleishyödyllisiä julkisia palveluja sekä kunnolliset liikenneyhteydet ja edistämällä elinympäristön kestävyyttä ja elämänlaatua voidaan varmistaa mahdollisimman tiivis taloudellinen, sosiaalinen ja alueellinen yhteenkuuluvuus. Toisaalta toimintasuunnitelmalla tulee – Mario Draghin raportin mukaisesti – taata kaikille alueille edellytykset hyödyntää paikalliset kehitysmahdollisuudet toteuttamalla toimia, joilla voidaan turvata alueiden kilpailukyky ja vahvistaa sitä (kannustimet panostaa innovointiin, jatko- ja täydennyskoulutukseen, yritystoimintaan, ympäristökestävyyteen, digitalisaatioon jne.).

1.3 ETSK korostaa, että toimintasuunnitelma – jossa painotetaan oikeudenmukaisempaa ja vihreämpää Eurooppaa – on linjassa EU:n pitkän aikavälin tavoitteiden kanssa ja tarjoaa vankan perustan yhdennetylle aluesuunnittelulle.

1.4 ETSK toteaa, että EU:ssa on kyllä toteutettu toimintasuunnitelmaan liittyviä pilotointi- ja täytäntöönpanotoimia, mutta paikallisella ja alueellisella tasolla ei ole vielä otettu irti kaikkea hyötyä, jota toimintasuunnitelmasta voidaan saada koheesion ja oikeudenmukaisen kehityksen edistämiseksi.

1.5 ETSK muistuttaa, että alueellisen toimintasuunnitelman 2030 ja koheesiopolitiikan keskinäiseen yhteyteen on tärkeää kiinnittää huomiota. Toimintasuunnitelma on strateginen alueita tukeva väline, jossa määritellään painopisteet alueiden haasteisiin vastaamiseksi. Koheesiopolitiikalla taas varmistetaan toimien täytäntöönpano rahoittamalla kohdennettuja hankkeita, jotka auttavat vähentämään EU:n alueiden välisiä eroja ja edistämään alueiden kestävää kasvua.

1.6 ETSK pitää tarpeellisena informoida kansalaisyhteiskuntaa yhä tehokkaammin ja tarjota sille yhä enemmän mahdollisuuksia osallistua toimintasuunnitelmaan liittyvien toimien suunnitteluun ja täytäntöönpanoon, sillä vaarana on, etteivät käynnistettävät aloitteet ja hankkeet vastaa täysin EU:n politiikkojen ja strategioiden lopullisten edunsaajien eli yksittäisten ihmisten ja talous- ja yhteiskuntaelämän osapuolten tarpeita.

1.7 ETSK muistuttaa EU:ssa meneillään olevista kriiseistä ja systeemisistä muutoksista sekä siitä, että (sosiaalisia, taloudellisia, ympäristöön liittyviä jne.) häiriöitä ja riskejä esiintyy niiden johdosta yhä enemmän. Komitea kehottaa tuomaan toimintasuunnitelmassa selvästi esille, että häiriönsietokyky tulee ottaa järjestelmällisesti huomioon.

1.8 ETSK suhtautuu myönteisesti toimintasuunnitelman kehittämiseen ja testaamiseen pilottitoimien avulla mutta korostaa, että yhdennetyn (sosiaalisen, taloudellisen ja ympäristöön liittyvän) aluekehityksen prosesseja voitaisiin ottaa käyttöön vielä paljon laajemminkin. Tämä edistäisi vastuu- ja toissijaisuusperiaatteisiin perustuvien alueellisen yhteenkuuluvuuden prosessien täytäntöönpanoa. ETSK katsoo, että pilottihankkeissa olisi kuitenkin oltava mukana yksi tai useampi alue kaikista jäsenvaltioista, mikä ei tällä hetkellä toteudu.

1.9 ETSK katsoo, että EU:n erilaisten alue- ja paikallisyhteisöjen yhteenkuuluvuutta, kestävyyttä ja häiriönsietokykyä ei voida sisäiset ja ulkoiset tekijät huomioon ottaen käsitellä siilomaisesti tavanomaisin välinein. ETSK suosittaakin alueellisen toimintasuunnitelman sisällyttämistä eurooppalaiseen ohjausjaksoon ESPONin esittämien suuntaviivojen mukaisesti.

1.10 ETSK kehottaa huolehtimaan siitä, että alueellista toimintasuunnitelmaa 2030 ja koheesiopolitiikkaa koordinoidaan mahdollisimman tiiviisti. Tämä tavoite voidaan saavuttaa toteuttamalla kaupunki- ja maaseutualueiden toiminnallisia kumppanuuksia ja integroituja hankkeita, joilla parannetaan (kaupunkialueiden, niiden toiminnallisten alueiden ja kaupunkeja ympäröivien maaseutualueiden) paikallisten taloudellisten, sosiaalisten ja ympäristöjärjestelmien kestävyyttä ja häiriönsietokykyä.

1.11 ETSK huomauttaa, että talous- ja yhteiskuntaelämän osapuolten edustajien osallistumista on vahvistettava paikallis- ja aluekehitykseen sovellettavan kumppanuusperiaatteen puitteissa. Hyvän esimerkin tasapuolisesta edustuksesta tarjoaa yhteisölähtöiseen paikalliseen kehittämiseen (*community-led local development*) ([1]) pohjautuva CLLD-toiminta, jossa enintään 50 prosenttia kumppanuuteen osallistuvista voi olla julkishallintotahoja.

1.12 ETSK korostaa tarvetta kehittää prosesseja ja aloitteita, joilla pyritään varmistamaan, että toimintasuunnitelma vastaa yhä paremmin EU:n tarpeita ja haasteita, ja vahvistamaan synergioita Leipzigin peruskirjan ja EU:n kaupunkiagendan kanssa.

1.13 ETSK pitää ensiarvoisen tärkeänä, että alueelliseen toimintasuunnitelmaan 2030 liittyvissä toimissa keskitytään nimenomaan seuraaviin painopisteisiin: ilmastonmuutoksen torjunta, väestörakenteen muutokseen sopeutuminen, tasapainoiseen aluekehitykseen tähtäävän yhdennetyn lähestymistavan vahvistaminen sekä yhteyksien tiivistäminen kansalaisiin ja kansalaisyhteiskunnan osallistumisen lisääminen.

1.14 ETSK tähdentää tarvetta investoida sosiaalisen infrastruktuurin vahvistamiseen, jotta voidaan parantaa terveys- ja sosiaalipalvelujen saatavuutta erityisesti maaseudulla ja syrjäisillä alueilla ([2]). On perustavan tärkeää toteuttaa hankkeita, joiden avulla helpotetaan maahanmuuttajien kotoutumista ja joissa tuetaan väestökadosta kärsiviä yhteisöjä sosiaalisen osallisuuden ohjelmilla.

1.15 ETSK korostaa, että on tärkeää kehittää senioritaloutta ([3]) ja siihen liittyen luoda työllistymis- ja koulutusmahdollisuuksia nuorille ja naisille ja edistää digitalisaatiota ja innovointia aloilla, jotka vastaavat ikääntyvän väestön tarpeisiin.

1.16 ETSK pitää ensisijaisen tärkeänä edistää tasapainoista ja kestävää aluekehitystä tehostamalla kaikkien hallintotasojen välistä yhteistyötä ja koordinoimalla yhteisesti aluepolitiikan sekä liikenne-, terveydenhuolto- ja hoiva-, ympäristö-, energia- ja maatalousalan linjauksia. On keskeistä varmistaa resurssien ja mahdollisuuksien oikeudenmukainen jakautuminen kaikille Euroopan alueille, parantaa liikenneinfrastruktuuria ja kaventaa digitaalista kuilua parempien yhteyksien varmistamiseksi.

([1]) *LEADER/CLLD explained* | Eurooppalainen maaseudun kehittämisverkosto (ENRD) (europa.eu).

([2]) *Boosting Investment in Social Infrastructure in Europe – Report of the High-Level Task Force on Investing in Social Infrastructure in Europe*, Fransen, L., del Bufalo, G., Reviglio, E., Discussion Paper 074 / tammikuu 2018, Euroopan komissio – European Association Long Term Investors.

([3]) *The EU Commission promotes the Silver Economy* | Interreg Europe.

1.17 ETSK katsoo, että hallintoviranomaisten ja viranhaltijoiden kykyä hyödyntää alueellista toimintasuunnitelmaa 2030 on olennaisen tärkeää parantaa valmiuksia kehittämällä. Koulutukset ja täydennyskurssit antavat näille tahoille eväitä monimutkaisten alueellisten haasteiden käsittelyyn ja toimintasuunnitelman painopisteiden huomioimiseen paikallisissa toimintapolitiikoissa ja edistävät siten hallinnon tehokkuutta ja kestävyyttä.

1.18 ETSK tähdentää tarvetta tukea alueellisen ja paikallisen päätöksenteon osallistavuutta lisäämällä kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden, työmarkkinaosapuolten, säätiöiden ja muiden hyväntekeväisyysjärjestöjen sekä kansalaisten aktiivista osallistumista julkisten kuulemisten ja osallistamisprosessien kautta. On erittäin tärkeää tarjota paikallisyhteisöille välineet ja taidot, joita ne tarvitsevat pystyäkseen vaikuttamaan aluettaan koskeviin päätöksiin, ja pyrkiä unionilta yhteisöjen vaikutusmahdollisuuksien parantamiseen saatavien julkisten tukivarojen keskinäiseen täydentävyyteen.

1.19 ETSK painottaa, että päätöksentekoprosessien avoimuus on tärkeää varmistaa takaamalla olennaisten tietojen saatavuus ja esittämällä kansalaisille selkeästi kulloistenkin päätösten perustelut. Jotta yhteiskunnasta saataisiin tasa-arvoisempi, kaikkien väestöryhmien – myös vähemmistöjen ja haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien – on oltava edustettuina alueellisessa ja paikallisessa päätöksenteossa. Tämä edellyttää toimintapolitiikkoja, joilla puututaan eriarvoisuuteen ja edistetään yhteiskuntaan integroitumista.

1.20 ETSK kannattaa julkishallinnon ja sidosryhmien yhteistyötä alueellisten hankkeiden toteuttamisessa ja vaatii ottamaan paikallisviranomaiset mukaan strategiseen suunnitteluun ja alueiden väliseen yhteistyöhön.

1.21 ETSK pitää perustavan tärkeänä tukea demokraattisempaa, osallistavampaa ja vastuullisempaa hallintoa, jossa kansalaiset ja kansalaisyhteiskunnan organisaatiot pääsevät vaikuttamaan aktiivisesti alueidensa tulevaisuuteen.

2. **Tausta ja yleisiä huomioita**

2.1 Alueellinen toimintasuunnitelma 2030 ([4]) on hallitustenvälinen asiakirja, jolla edistetään EU:n alueellista yhteenkuuluvuutta kaikkien Euroopan alueiden ja unionin kansalaisten hyödyksi. EU:n koheesiovarat eivät ole olleet riittäviä sisämarkkinoiden keskittymisen torjumiseksi, mutta toimintasuunnitelman ja koheesiorahaston avulla on vastattu taloudellisiin, sosiaalisiin ja ympäristöön liittyviin haasteisiin. Toimintasuunnitelmaan ei liity suoranaisia täytäntöönpanovälineitä, mutta siinä kehotetaan ottamaan alue- ja paikallisulottuvuus huomioon kaikissa eri hallintotahojen politiikoissa, jotta Euroopasta tulisi oikeudenmukaisempi ja vihreämpi.

2.1.1 EU:n koheesion edistämiseen osoittamat resurssit eivät ole koskaan olleet likimainkaan riittävät sisämarkkinoiden keskittymisen torjumiseksi. Toimintasuunnitelma (sikäli kuin sille on annettu tärkeä sija) ja koheesiorahasto ovat kuitenkin edistäneet keskeisellä tavalla eri alueiden taloudellisten, sosiaalisten ja ympäristöön liittyvien haasteiden ratkaisemista.

2.1.2 Toimintasuunnitelman puitteissa vahvistetaan välineitä, joilla pyritään takaamaan kehitys- ja koheesionäkymät kaikille Euroopan alueille ja niiden asukkaille (oikeudenmukaisempi Eurooppa), ja edistetään ympäristösuojeluprosessien ja -strategioiden täytäntöönpanoa sekä alueiden ja talousjärjestelmien kehittämistä ympäristökestävyyden ja kiertotalouden päätavoitteiden mukaisten prosessien avulla (vihreämpi Eurooppa).

2.2 Alueellisen toimintasuunnitelman 2030 hallinnointi perustuu EU-, jäsenvaltio-, alue- ja paikallistason toimielinten monitasoiseen yhteistyöhön. Keskeisiä osa-alueita ovat Euroopan komission ja jäsenvaltioiden toteuttama aluepolitiikkojen koordinointi, paikallis- ja alueviranomaisten aktiivinen osallistuminen, jotta voidaan vastata alueiden tarpeisiin, sekä seuranta- ja arviointimekanismit avoimuuden ja jatkuvien parannusten takaamiseksi.

2.2.1 Vuonna 2021 käynnistettiin seitsemän pilottihanketta, joilla on tarkoitus kannustaa keskeisiä tahoja toimimaan ja havainnollistaa sitä, miten toimintasuunnitelman tavoitteet voidaan saavuttaa konkreettisesti paikallis- ja aluetasolla. Hankkeita rahoitetaan mukana olevien jäsenvaltioiden kansallisista varoista, ja niissä pyritään testaamaan paikallisiin erityispiirteisiin mukautettuja innovatiivisia paikkalähtöisiä lähestymistapoja.

([4]) https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/brochure/territorial_agenda_2030_summary_en.pdf.

2.3 Kansalaisyhteiskunnalla on keskeinen rooli toimintasuunnitelman täytäntöönpanossa, mutta sen osallistumista ei vielä arvosteta riittävästi, kuten käy ilmi siitä, että talous- ja yhteiskuntaelämän osapuolten – etenkin heikoimmassa asemassa olevien ryhmien – aktiivinen osallistuminen on ollut hankalaa. Kansalaisyhteiskunnan osallistumista on olennaisen tärkeää lisätä, jotta hallintotapa olisi osallistava, jotta siinä otettaisiin huomioon erilaisten alueellisten ja paikallisten toimijoiden tarpeet ja jotta se edistäisi elämänlaatua Euroopan eri alueilla.

2.4 Alueellisessa toimintasuunnitelmassa 2030 kehotetaan vahvistamaan kaikkien politiikkojen alueellista ulottuvuutta kaikilla hallintotasoilla seuraavien painopisteiden mukaisesti:

— Alueellinen yhteenkuuluvuus: edistetään EU:n eri alueiden välistä tasapainoa ja alueiden kestävää kehitystä vähentämällä niiden välisiä taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia eroja.

— Kumppanuus ja monitasoinen hallinto: otetaan alueelliset ja paikalliset toimijat aktiivisesti mukaan päätöksentekoon sen kaikilla tasoilla ja edistetään eri alue- ja paikallisviranomaisten välistä vuoropuhelua ja yhteistyötä sekä osallistavaa hallintoa.

— Kehitys ja taloudellinen kilpailukyky: tuetaan Euroopan alueiden talouskehitystä, innovointia ja kilpailukykyä edistämällä yrittäjyyttä, työllisyyttä, digitalisaatiota ja infrastruktuurin saatavuutta.

— Sosiaalinen kestävyys ja ympäristökestävyys: varmistetaan Euroopan alueiden sosiaalinen kestävyys ja ympäristökestävyys edistämällä vähähiiliseen kiertotalouteen siirtymistä, ympäristön ja luonnonvarojen suojelua sekä ihmisten toiminnan ja ympäristön sopusointuista rinnakkaiseloa.

2.5 Alueellinen toimintasuunnitelma 2030 on hyödyllinen väline Euroopan alueiden auttamiseksi vastaamaan seuraaviin haasteisiin, joita ne eivät haasteiden monimutkaisuuden ja laajuuden vuoksi pysty ratkaisemaan tavanomaisin keinoin yksinään:

— Alueellinen yhteenkuuluvuus: sen varmistaminen, että kaikilla EU:n alueilla on yhtäläiset mahdollisuudet taloudelliseen ja sosiaaliseen kehitykseen.

— Ympäristökestävyys: kestävän kehityksen edistäminen niin, että otetaan huomioon ympäristövaatimukset ja taataan luonnonvarojen suojelu kestävän kehityksen tavoitteiden mukaisesti.

— Taloudellinen kilpailukyky: talouskasvun ja innovoinnin edistäminen kaikilla Euroopan alueilla työpaikkojen luomisen ja taloudellisen vaurauden varmistamiseksi.

— Alueellinen ja paikallinen hallinto: alue- ja paikallistason hallinnon parantaminen ottamalla kaikki asianomaiset toimijat mukaan päätöksentekoon.

— Toimintapolitiikkojen koordinointi: EU:n ja kansallisten politiikkojen yhtenäistäminen ja koordinointi, jotta alueellisia ja paikallisia resursseja ja mahdollisuuksia hyödynnettäisiin tehokkaasti.

— Sosiaalinen osallisuus: sen varmistaminen, että kaikilla ihmisillä on asuinalueestaan riippumatta samanlaiset mahdollisuudet taloudelliseen, sosiaaliseen ja poliittiseen osallistumiseen.

2.6 Alueellisella toimintasuunnitelmalla 2030, Leipzigin peruskirjalla ja EU:n kaupunkiagendalla on ilmeisiä yhtymäkohtia (ks. lausunto ”EU:n alueellisen toimintasuunnitelman, Leipzigin peruskirjan ja EU:n kaupunkiagendan tarkistaminen” ([5])) yhteisissä tavoitteissaan, ohjaavissa periaatteissa ja strategisissa lähestymistavoissa. Näiden asiakirjojen painotukset ja niissä käsitellyt kehitysympäristöt ovat erilaisia, mutta asiakirjat risteävät toistensa kanssa ja vahvistavat toisiaan tavoitteessa edistää EU:n laajuista kestävää ja yhdennettyä alue- ja kaupunkikehitystä.

2.6.1 Yhtymäkohdista toimintasuunnitelmaan on syytä korostaa Ljubljanan sopimuksessa ja sen monivuotisessa työohjelmassa 2022–2026 määritettyjä painopisteitä, jotka ovat sääntelyn, rahoituksen ja tietämyksen parantaminen (sopimuksen kolme pilaria, joita poliittisen julistuksen mukaan olisi koordinoitava muiden eurooppalaisten ja kansainvälisten kestävän kaupunkikehityksen ohjelmien kanssa).

([5]) Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”EU:n alueellisen toimintasuunnitelman, Leipzigin peruskirjan ja EU:n kaupunkiagendan tarkistaminen” (EUVL C 429, 11.12.2020, s. 145).

2.7 Alueellinen toimintasuunnitelma 2030 on tiiviisti sidoksissa EU:n eri strategioihin ja politiikkoihin. Tämä ilmenee yhteisinä tavoitteina, toimien täydentävyytenä ja rahoitussynergioina.

2.7.1 **Koheesiopolitiikka** ([6]) – Toimintasuunnitelman tavoitteena on vähentää alueiden välisiä eroja ja edistää tasapainoista kehitystä. Nämä ovat myös EU:n koheesiopolitiikan keskeisiä tavoitteita. Euroopan rakenne- ja investointirahastoista (ERI-rahastot), erityisesti Euroopan aluekehitysrahastosta (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahastosta (ESR), tuetaan toimintasuunnitelman painopisteisiin, kuten ympäristökestävyyteen ja sosiaaliseen osallisuuteen, liittyviä hankkeita.

2.7.2 **Euroopan vihreän kehityksen ohjelma** – Toimintasuunnitelmalla annetaan panos Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaan eli EU:n strategiaan, joka tähtää siihen, että Euroopasta tulee vuoteen 2050 mennessä ensimmäinen ilmastoneutraali maanosa. Sen puitteissa edistetään aluetasolla esimerkiksi kestävää kaupunkikehitystä ja luonnonvarojen yhdennettyä hallinnointia, ja tällaiset aloitteet ovat vihreän kehityksen ohjelman tavoitteiden mukaisia.

2.7.3 **Yhteinen maatalouspolitiikka** ([7]) – Toimintasuunnitelman avulla edistetään tasapainoista aluekehitystä sekä kaupunki- että maaseutualueilla ja varmistetaan näin alueellinen yhteenkuuluvuus.

2.7.4 **Vuoteen 2030 ulottuva biodiversiteettistrategia** ([8]) – Toimintasuunnitelmalla myötävaikutetaan luonnon monimuotoisuuden suojeluun edistämällä kestäviä maankäyttötapoja ja luonnollisten elinympäristöjen suojelua vuoteen 2030 ulottuvan EU:n biodiversiteettistrategian tavoitteiden mukaisesti.

2.7.5 **Kiertotalouden toimintasuunnitelma** ([9]) – Alueellinen toimintasuunnitelma 2030 tukee siirtymistä kiertotalouteen ja edistää kestävää resurssien hallintaa ja kierrätystä EU:n kiertotaloustoimintasuunnitelman mukaisesti.

2.7.6 **EU:n digitaalistrategia** ([10]) – Toimintasuunnitelmalla kannustetaan laajentamaan digitaalista osallisuutta ja hyödyntämään teknologisia innovaatioita alue- ja paikallistasolla ja edistetään siten EU:n digitaalistrategian tavoitteita, jotka liittyvät yhteyksien ja digilukutaidon parantamiseen.

2.8 Alueellisella toimintasuunnitelmalla 2030 on suora yhteys koheesiopolitiikan ja kauden 2021–2027 täytäntöönpanovälineiden toimintapoliittiseen tavoitteeseen 5 ”Lähempänä kansalaisia oleva Eurooppa” ([11]). Komitea korostaakin, että yhdennettyjen alueellisten investointien (ITI) ([12]) ja yhteisölähtöisen paikallisen kehittämisen (CLLD) ([13]) kaltaisilla yhdennetyn ohjelmasuunnittelun välineillä sekä Euroopan alueellisen yhteistyön (Interreg) ohjelmilla ([14]) on strateginen rooli toimintasuunnitelman täytäntöönpanossa.

2.8.1 ITI- ja CLLD-välineet otettiin käyttöön vuonna 2014. Näitä Leader-toiminnasta saatuihin kokemuksiin perustuvia välineitä vahvistettiin kaudeksi 2021–2027, ja niissä korostuu yhdennettyjen alueellisten strategioiden keskeinen merkitys koheesion kannalta. Välineet edistävät alhaalta ylöspäin tapahtuvaa aluekehitystä paikallis- ja alueviranomaisten osallistumisen ja sidosryhmien välisen vuoropuhelun helpottumisen ansiosta ja tehostavat lisäksi yhteistyötä sekä julkisen ja yksityisen sektorin välillä että eri hallintotasojen välillä.

2.8.2 Interreg-ohjelmista saadaan ratkaisevan tärkeää tukea alueelliselle toimintasuunnitelmalle 2030, joka on tasapainoista ja kestävää aluekehitystä Euroopassa edistävä strateginen kehys. Ohjelmissa kannustetaan raja-alueiden yhteiseen kehittämiseen (rajat ylittävän yhteistyön ohjelmat), tuetaan liikenneverkkojen integrointia, ympäristönsuojelua ja laajemmin luonnonvarojen hallintaa (valtioiden välisen yhteistyön ohjelmat) ja edistetään tietämyksen ja asiantuntemuksen jakamista, jotta aluekehityksestä tulisi yhtenäisempää (alueiden välisen yhteistyön ohjelmat).

([6]) EUVL L 231, 30.6.2021, s. 159.
([7]) https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/cap-introduction/.
([8]) COM(2020) 380 final.
([9]) COM(2020) 98 final.
([10]) COM(2020) 67 final.
([11]) *EUVL L 231, 30.6.2021, s. 159*.
([12]) InfoRegio – yhdennetyt alueelliset investoinnit (europa.eu).
([13]) https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/guidelines/2014/guidance-on-community-led-local-development-in-european-structural-and-investment-funds.
([14]) EUVL L 231, 30.6.2021, s. 94.

2.9 Alueellisella toimintasuunnitelmalla 2030 ei ole omia toteuttamismäärärahoja, vaan täytäntöönpanoa tuetaan useista jäsenvaltioiden ja alueiden saatavilla olevista rahoitusvälineistä, jotka voidaan luokitella kahteen pääryhmään: välillisesti ja suoraan hallinnoitavat ohjelmat. Ohjelmista tuetaan toimintasuunnitelman täytäntöönpanoa kaikilla alue- ja paikallistasoilla ja taloudellisten, ympäristöön liittyvien ja sosiaalisten tavoitteiden osalta. Kykyä hyödyntää ohjelmia synergisesti ja niin, että ne täydentäisivät toisiaan, on nähtävästi hyvin vähän.

2.9.1 Kaudella 2021–2027 toteutetaan esimerkiksi seuraavia välillisesti hallinnoitavia ohjelmia:

— Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR) ([15])

— Euroopan sosiaalirahasto (ESR) ([16])

— koheesiorahasto ([17])

— Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto (maaseuturahasto) ([18])

— Euroopan meri- ja kalatalousrahasto (EMKR) ([19]).

2.9.2 Kaudella 2021–2027 toteuttavista suoraan hallinnoitavista ohjelmista voidaan puolestaan mainita seuraavat:

— Horisontti Eurooppa -puiteohjelma ([20])

— Life-ohjelma ([21])

— Erasmus+-ohjelma ([22])

— InvestEU-ohjelma ([23]).

3. **Alueellisen toimintasuunnitelman 2030 tulokset**

3.1 Alueellista toimintasuunnitelmaa 2030 toteuttamalla on saatu aikaan tuloksia alueellisella tasolla sekä pilottihankkeissa, joiden tavoitteena on ollut testata toimien toteutettavuutta ja mitata niiden vaikuttavuutta, että julkisten ja yksityisten tahojen NUTS 2 ([24])- ja NUTS 3 ([25]) -aluetasoilla toteuttamissa prosesseissa.

3.2 Pilottihankkeiden ([26]) tulosten perusteella toimintasuunnitelman tavoitteiden saavuttamisen kannalta tärkeitä ovat monitasoinen yhteistyö ja paikkalähtöisyys. Innovoinnin, osallistumisen ja paikallisiin erityispiirteisiin mukautumisen yhdistelmä on osoittautunut strategiaksi, jonka avulla kestävän kehityksen haasteisiin pystytään vastaamaan menestyksekkäästi. Tuloksista mainittakoon erityisesti seuraavat:

3.2.1 **Monitasoisen yhteistyön vahvistuminen:** Pilottihankkeissa on edistetty paikallis-, alue- ja valtiotason tiivistä yhteistyötä. Aluekehityspolitiikoista ja -strategioista on saatu tällä tavoin aiempaa yhtenäisempiä.

([15]) EUVL L 231, 30.6.2021, s. 60.
([16]) EUVL L 231, 30.6.2021, s. 21.
([17]) EUVL L 231, 30.6.2021, s. 60.
([18]) EUVL L 435, 6.12.2021, s. 1.
([19]) EUVL L 247, 13.7.2021, s. 1.
([20]) EUVL L 170, 12.5.2021, s. 1.
([21]) EUVL L 172, 17.5.2021, s. 53.
([22]) EUVL L 189, 28.5.2021, s. 1.
([23]) EUVL L 107, 26.3.2021, s. 30.
([24]) NUTS 2: aluepolitiikan soveltamisen perusaluetaso.
([25]) NUTS 3: pienet alueet, joilla on tehty erityisiä selvityksiä.
([26]) *Territorial Agenda 2030 | A future for all places*.

3.2.2 **Innovatiiviset ja mukautetut ratkaisut:** Hankkeissa on kehitetty ja pantu täytäntöön paikallisten erityispiirteiden mukaisesti räätälöityjä innovatiivisia ratkaisuja. Näin on ratkottu eri alueille ominaisia ongelmia ja saatu parannettua toimien vaikuttavuutta.

3.2.3 **Sidosryhmien osallistuminen ja osallistaminen:** Konsensushakuisten vuoropuhelujen kautta on pystytty kokoamaan näkemyksiä laajalta kirjolta erilaisia sidosryhmiä – kansalaisilta, yrityksiltä, valtiovallasta riippumattomilta organisaatioilta ja tiedelaitoksilta. Näin on voitu varmistua siitä, että yhteisö kannattaa ja tukee valittuja ratkaisuja laajasti.

3.2.4 **Elämänlaadun paraneminen:** Pilottihankkeet ovat parantaneet mukana olleissa yhteisöissä konkreettisesti elämänlaatua. Edistystä on tapahtunut esimerkiksi ympäristökestävyydessä, infrastruktuurissa, julkisissa palveluissa ja paikallisessa talouskehityksessä.

3.2.5 **Toistettavissa olevat toimintamallit:** Pilottihankkeista on saatu hyväksi havaittuja malleja, joita voidaan soveltaa myös muilla alueilla. Niistä saadaan käytännön osviittaa aluekehitysstrategioiden täytäntöönpanoon erilaisissa toimintaympäristöissä.

3.2.6 **Taloudellinen hyvinvointi ja kestävyys:** Hankkeet ovat edistäneet paikallista talouskasvua kestävällä tavalla, vähentäneet ympäristövaikutuksia ja lisänneet paikallisten resurssien hyödyntämistä. Tämä on myötävaikuttanut siihen, että talouksista tulee häiriönsietokykyisempiä ja kestävämpiä.

3.2.7 **Vahvemmat hallinnolliset valmiudet:** Paikallisten ja alueellisten instituutioiden valmiudet suunnitella ja panna täytäntöön tehokkaita toimintapolitiikkoja ovat parantuneet yhteistyön ja tietämyksen vaihdon ansiosta.

3.2.8 Alueellisen toimintasuunnitelman 2030 toteutusvaiheessa on esitetty 52 inspiroivaa esimerkkiä (hankkeita, aloitteita ja välineitä) alueellisen lähestymistavan soveltamisesta koheesiopolitiikan suunnitteluun ja täytäntöönpanoon, mutta pilottitoimia on toteutettu Euroopan maissa käytännössä hyvin vaihtelevasti.

3.2.8.1 Saksan valtio- ja aluetason viranomaiset ovat osallistuneet viiteen pilottitoimeen. Vastaava luku on Puolassa kolme ja Itävallassa, Sveitsissä, Ranskassa, Luxemburgissa, Portugalissa, Sloveniassa ja Norjassa kaksi. Belgian, Tšekin, Espanjan, Kroatian, Irlannin, Alankomaiden, Romanian ja Ruotsin viranomaiset ovat olleet mukana ainoastaan yhden toimintasuunnitelmaan liittyvän pilottitoimen käynnistämisessä ja toteuttamisessa, eikä osa jäsenvaltioista ole osallistunut niihin lainkaan. On hieman outoa, että Välimeren alueella tietyt jäsenvaltiot eivät ole olleet mukana toimintasuunnitelmaan liittyvissä pilottitoimissa (Italia ja Kreikka) tai osallistuminen on ollut hyvin vähäistä (Espanja). Sama pätee myös itäisiin jäsenvaltioihin.

3.3 Julkisten tai yksityisten elinten NUTS 2- ja NUTS 3 -alueilla toteuttamista toimenpiteistä on saatu talouteen, ympäristöön ja sosiaaliseen ulottuvuuteen liittyviä tuloksia erityisesti aloitteissa, joita tuetaan välillisesti hallinnoitavista EU:n ohjelmista. Tuloksista voidaan mainita erityisesti seuraavat:

3.3.1 **Alueellisen yhteenkuuluvuuden lujittuminen:** Sosiaalisia ja taloudellisia eroja on saatu kurottua umpeen ja alueellista yhteenkuuluvuutta vahvistettua osoittamalla kohdennetusti varoja Euroopan rakenne- ja investointirahastoista (ERI-rahastot), joista on rahoitettu infrastruktuurihankkeita, kaupunkien ja maaseudun kehittämishankkeita sekä sosiaalisia ja talouteen liittyviä aloitteita.

3.3.2 **Yhtenäisempi aluepolitiikka:** Edistämällä yhdennettyä aluesuunnittelumallia sekä yhteistyötä EU:n eri politiikanalojen, kuten koheesiopolitiikan, yhteisen maatalouspolitiikan (YMP) ja Euroopan vihreän kehityksen ohjelman, välillä on pystytty lisäämään aluekehitystavoitteiden ja muiden EU:n toimintapolitiikkojen välistä synergiaa.

3.3.3 **Paikallisten ja alueellisten valmiuksien kehitys:** Paikallis- ja alueviranomaisten tekniset ja hallinnolliset valmiudet ovat parantuneet, ja tämä on helpottanut monisyisten kestävien hankkeiden suunnittelua ja toteuttamista.

3.3.4 **Kestävän kehityksen edistäminen:** Ympäristökestävyyttä on parannettu esimerkiksi elvyttämällä taantuneita kaupunkialueita, kohentamalla energiatehokkuutta, lisäämällä liikkumisen kestävyyttä ja hallinnoimalla luonnonvaroja yhdennetysti.

3.3.5 **Alueellisen yhteistyön vahvistuminen:** Esimerkiksi Interreg-ohjelmien avulla on tehostettu rajat ylittävää, valtioiden välistä ja alueiden välistä yhteistyötä. Tämä on helpottanut hyvien käytäntöjen vaihtoa Euroopan eri alueiden välillä ja alueiden yhteishankkeiden toteuttamista.

3.3.6 **Sidosryhmien osallistuminen:** Talous- ja yhteiskuntaelämän osapuolia – kansalaisia, yrityksiä, valtiovallasta riippumattomia organisaatioita ja tiedelaitoksia – on kutsuttu yhä laajemmin mukaan päätöksentekoon ja aluesuunnitteluun. Tämä on lisännyt aluepolitiikkojen avoimuutta ja hyväksyntää.

4. Alueellisen toimintasuunnitelman 2030 tulevaisuudennäkymät: miten tästä eteenpäin?

4.1 Alueellisen toimintasuunnitelman 2030 tulevaisuus kytkeytyy tiiviisti Euroopan alueiden kehitys- ja koheesioprosesseja leimaaviin murroksiin. Näissä prosesseissa on kiinnitettävä erityistä huomiota väestörakenteen muutokseen.

4.1.1 Olisi tuettava poliittisia aloitteita ja toimia, joilla pyritään luomaan kaikille Euroopan alueille edellytykset sopeutua kestävästi ja osallistavasti väestörakenteen muutoksen lyhyen ja keskipitkän aikavälin vaikutuksiin. Voitaisiin esimerkiksi

— vahvistaa sosiaalista infrastruktuuria eli parantaa terveys- ja sosiaalipalvelujen saatavuutta erityisesti maaseudulla ja syrjäisillä alueilla

— edistää sosiaalista osallisuutta toteuttamalla hankkeita, joiden avulla helpotetaan maahanmuuttajien kotoutumista ja joissa tuetaan väestökadosta kärsiviä yhteisöjä

— kehittää paikallista taloutta senioritaloutta silmällä pitäen niin, että luodaan työllistymis- ja koulutusmahdollisuuksia nuorille ja naisille ja edistetään digitalisaatiota ja innovointia.

4.2 Alueellisessa toimintasuunnitelmassa 2030 olisi siirryttävä yhdennetympään toimintatapaan, jotta EU:n aluekehityksestä saataisiin tasapainoisempaa ja kestävämpää, ja korostettava kokonaisvaltaista visiota, jossa otetaan huomioon eri alakohtaisten politiikkojen ja hallintotasojen välinen vuorovaikutus seuraavasti:

4.2.1 **Alueellinen yhteenkuuluvuus:** Edistetään resurssien ja mahdollisuuksien tasapainoista jakautumista Euroopan eri alueiden välillä ja vähennetään alueiden välisiä eroja. Tehostetaan toimia, jotka tähtäävät siihen, että kaikilla alueilla, myös vähemmän kehittyneillä alueilla, on mahdollisuudet taloudelliseen ja sosiaaliseen kehitykseen.

4.2.2 **Monitasoinen hallinto:** Edistetään paikallis-, alue- ja valtionhallinnon ja EU-tason hallinnon tiivistä yhteistyötä toimintapolitiikkojen ja toimien johdonmukaisuuden varmistamiseksi.

4.2.3 **Alakohtaisten politiikkojen yhteennivominen:** Pidetään huoli siitä, että aluekehitys-, liikenne-, ympäristö-, energia-, maatalous- ja muut politiikat ovat koordinoituja ja tuottavat yhteisvaikutuksia. Tätä varten tulee edistää yhdennetyn aluekehityksen välineiden käyttöä, esimerkiksi yhdennettyjä alueellisia investointeja (ITI) ja yhteisölähtöistä paikallista kehittämistä (CLLD), sillä niiden avulla voidaan tehostaa yhteisesti taloudellista, sosiaalista ja ympäristöön liittyvää kehitystä ottaen huomioon erilaiset alue- ja paikallisyhteisöt.

4.2.4 **Kestävyys ja häiriönsietokyky:** Edistetään käytäntöjä, joilla voidaan vähentää ympäristövaikutuksia ja parantaa pitkän aikavälin kestävyyttä, ja tuetaan toimenpiteitä, joiden tavoitteena on vahvistaa alue- ja paikallisyhteisöjen ilmastokestävyyttä sekä yhteisöjen ja infrastruktuurin sopeutumiskykyä.

4.2.5 **Alueellinen kilpailukyky:** Edistetään innovointia, tutkimusta ja kehitystä Euroopan alueiden kilpailukyvyn parantamiseksi ja tuetaan tätä varten paikallistalouksien kehittämistä toteuttamalla yrittäjyyttä, digitalisaatiota, maailmanmarkkinoille pääsyä ja työntekijöiden osaamisen mukauttamista edistäviä toimintapolitiikkoja.

4.2.6 **Liikenne- ja tietoliikenneyhteydet:** Kehitetään liikenneinfrastruktuuria parempien yhteyksien luomiseksi alueiden välille ja muuhun maailmaan ja pyritään kaventamaan digitaalista kuilua, jotta kaikki alueet ja paikallisyhteisöt pääsisivät osallisiksi digitaalitalouden tarjoamista mahdollisuuksista. Erityistä huomiota tulee kiinnittää maantieteellisistä haitoista kärsiviin alueisiin.

4.2.7 **Elämänlaatu ja hyvinvointi:** Varmistetaan, että kaikilla alueilla on saatavilla laadukkaita julkisia terveys-, koulutus-, sosiaali- ja muita peruspalveluja, ja pyritään takaamaan, että elinympäristöt ovat terveellisiä ja turvallisia, keskittyen erityisesti ilman, veden, maaperän ja viheralueiden laatuun.

4.2.8 **Seuranta ja arviointi:** Seurataan aluepolitiikan edistymistä ja arvioidaan tukitoimien vaikutuksia erityisten indikaattorien perusteella. Määrien lisäksi tulee mitata myös toteutettujen toimien laatua tätä varten kehitettyjen indikaattorien avulla.

4.3 Alueellinen toimintasuunnitelma 2030 on ratkaisevan tärkeää sisällyttää eurooppalaiseen ohjausjaksoon, jotta voidaan varmistaa EU:n alueiden tasapainoinen kehitys. Näin voidaan sovittaa aluepolitiikat ja talousstrategiat yhteen, vastata paikallisiin haasteisiin koordinoidusti ja lisätä koheesiokysymysten näkyvyyttä sekä vähentää alueiden välisiä eroja, edistää osallistavaa kasvua entistä tehokkaammin ja maksimoida julkisen politiikan vaikutukset.

4.3.1 Strateginen koordinointi: ETSK katsoo, että EU:n erilaisten alue- ja paikallisyhteisöjen yhteenkuuluvuutta, kestävyyttä ja häiriönsietokykyä ei voida käsitellä siilomaisesti tavanomaisin välinein. ETSK suosittaakin alueellisen toimintasuunnitelman sisällyttämistä eurooppalaiseen ohjausjaksoon ESPONin esittämien linjausten mukaisesti.

4.4 Alueellisessa toimintasuunnitelmassa 2030 on ehdottomasti tiivistettävä yhteyksiä kansalaisiin ja lisättävä kansalaisyhteiskunnan osallistumista, jotta aluekehityksestä saadaan osallistavampaa, demokraattisempaa ja kestävämpää. On tehostettava mekanismeja, joiden avulla kansalaisyhteiskunnan organisaatiot ja kansalaiset voivat osallistua aktiivisesti päätöksentekoon aluepolitiikkojen suunnittelusta aina niiden täytäntöönpanoon ja arviointiin saakka.

4.4.1 **Talous- ja yhteiskuntaelämän osapuolten osallistuminen:** Pyritään lisäämään julkisten kuulemisten ja osallistamisprosessien käyttöä, jotta kansalaisyhteiskunnan organisaatiot, säätiöt ja muut hyväntekeväisyysjärjestöt sekä kansalaiset pääsevät mukaan päätöksentekoon.

4.4.2 **Yhteisöjen vaikutusmahdollisuuksien parantaminen:** Tarjotaan paikallisyhteisöille ja väestöryhmille perustavan tärkeänä tukena välineet ja taidot, joita hyödyntäen ne voivat osallistua aktiivisesti ja vaikuttaa aluettaan koskeviin päätöksiin. Paikallisyhteisöjen hallintoviranomaisten ja viranhaltijoiden tietämystä toimintasuunnitelman tarjoamista välineistä ja menetelmistä ja kykyä soveltaa niitä on ensisijaisen tärkeää kohentaa, jotta voidaan yhtäältä parantaa toimintasuunnitelman tarjoamien mahdollisuuksien saatavuutta ja hyödyntämistä ja toisaalta edistää kaikkien EU:lta täytäntöönpanoprosessien tueksi saatavien julkisten varojen keskinäistä täydentävyyttä.

4.4.3 **Avoimuus ja tiedon saatavuus:** Taataan aluekehitystä ja julkisia politiikkoja koskevien olennaisten tietojen saatavuus ja huolehditaan siitä, että päätöksentekoprosessit ovat avoimia ja että kansalaisille esitetään selkeästi kulloistenkin päätösten perustelut.

4.4.4 **Sosiaalinen integraatio ja osallisuus:** Varmistetaan, että kaikki väestöryhmät – myös vähemmistöt ja haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät – ovat edustettuina alueellisessa ja paikallisessa päätöksenteossa. On myös ratkaisevan tärkeää, että toimintapolitiikoilla lujitetaan integraatiota ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta, puututaan eriarvoisuuteen ja syrjintään ja edistetään solidaarisuuden ja sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden ([27]) laaja-alaista soveltamista ja toteuttamista.

4.4.5 **Eri alojen välinen yhteistyö:** Edistetään julkishallinnon, yksityisten yritysten ja kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden yhteistyötä alueellisten hankkeiden toteuttamisessa. Paikallisyhteisöt ovat ensiarvoisen tärkeitä alueellisen toimintasuunnitelman 2030 tavoitteiden muuntamisessa konkreettisiksi toimiksi strategisen suunnittelun, resurssien hallinnan, alueiden välisen yhteistyön ja eri yhteisöjen osallistamisen kautta.

4.4.6 **Osallistava seuranta ja arviointi:** Pidetään huoli siitä, että kansalaisyhteiskunnan edustajat voivat osallistua hankkeiden ja aluepolitiikkojen seurantaan ja arviointiin.

([27]) Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto – Sukupolvien välisen solidaarisuuden edistäminen Euroopassa (EUVL C, C/2024/6869, 28.11.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6869/oj).

4.4.7 **Demokraattinen hallinto:** Edistetään demokraattisempaa, osallistavampaa ja vastuullisempaa hallintoa, jossa kansalaisyhteiskunnan edustajat ja kansalaiset eivät ole ainoastaan toimintapolitiikkojen kohteita vaan myös alue- ja paikallisyhteisöjensä tulevaisuutta muokkaavia toimijoita.

Bryssel 5 päivänä joulukuuta 2024.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja
Oliver RÖPKE